

QUẢN LÝ NƯỚC SẠCH Ở THÀNH PHỐ HÀ NỘI TRONG GIAI ĐOẠN HIỆN NAY

ĐINH THỊ NHƯ TRANG*

Hà Nội là trung tâm chính trị, kinh tế và văn hóa của cả nước, là nơi có tốc độ công nghiệp hóa, hiện đại hóa và đô thị hóa cao. Biến đổi khí hậu cùng với sự phát triển kinh tế - xã hội và dân số đã tạo nhiều sức ép lớn đối với vấn đề quản lý nước sạch ở Hà Nội. Bài viết phân tích, đánh giá thực trạng và đề xuất giải pháp quản lý nước sạch tại thành phố Hà Nội đáp ứng yêu cầu phát triển hiện nay.

Từ khóa: Nước sạch; quản lý nước sạch; đô thị hóa; thành phố Hà Nội.

Hanoi is the country's political, economic, and cultural center, with a high industrialization, modernization, and urbanization rate. Climate change and socio-economic and population development have put significant pressure on clean water management in Hanoi. The article evaluates the current situation and proposes solutions for clean water management in Hanoi to meet the current development requirements.

Keywords: Clean water; clean water management; urbanization; Hanoi city.

NGÀY NHẬN: 16/10/2023 NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 21/11/2023 NGÀY DUYỆT: 15/12/2023

DOI: <https://doi.org/10.59394/qlnn.335.2023.730>

1. Những kết quả đạt được trong công tác quản lý nước sạch ở thành phố Hà Nội

Một là, về điều chỉnh quy hoạch các nhà máy sản xuất và mạng lưới đường ống cấp nước sạch trong thành phố.

Thực hiện Quyết định số 554/QĐ-TTg ngày 06/4/2021 của Thủ tướng chính phủ về việc điều chỉnh quy hoạch cấp nước Thủ đô Hà Nội đến năm 2030, tầm nhìn đến năm 2050, thành phố Hà Nội đang từng bước triển khai nhiều kế hoạch, dự án bảo đảm cấp nước sạch cho Thủ đô theo hướng bền vững. Để bảo đảm cung cấp nước sạch cho dân cư trên địa bàn thành phố, Ủy ban nhân dân (UBND) thành phố đã ban hành Kế hoạch số 311/KH-UBND ngày 28/12/2021 về

việc hoàn thành các dự án phát triển nguồn tập trung và các dự án phát triển mạng lưới cấp nước sạch trên địa bàn thành phố Hà Nội giai đoạn 2021 - 2025. Trên cơ sở đó, đã thống nhất về phân vùng cấp nước cho các đơn vị thực hiện tại Văn bản số 3473/UBND-ĐT ngày 18/10/2022. Trong đó, 25 nhà máy sản xuất nước sạch từ nước ngầm và 8 nhà máy sản xuất nước sạch từ nước mặt của 4 công ty nước sạch trong thành phố đều được điều chỉnh về quy mô công suất và phạm vi sử dụng nguồn nước nguyên liệu. Về thành phố đã có trên 274/413 xã (tương đương

* TS, Trường Đại học Tài nguyên và Môi trường Hà Nội

khoảng 85%) người dân nông thôn được tiếp cận nguồn nước sạch từ việc đầu tư xây dựng công trình cấp nước tập trung. Trong đó 100% các xã thuộc các huyện Gia Lâm, Phú Xuyên, Mê Linh, Hoài Đức, Thanh Trì và thị xã Sơn Tây đã được cấp nước sạch¹.

Mạng lưới cấp nước cũng đang từng bước được xây dựng và hoàn thiện theo quy hoạch. Tình trạng nứt vỡ đường ống cấp 1 và cấp 2 đã giảm dần do khắc phục được nóng về rò rỉ trong vận chuyển nước sạch của Công ty Cổ phần đầu tư nước sạch Sông Đà (VIWASUPCO). Từ năm 2021 đến nay, VIWASUPCO đã vận hành tối ưu nhà máy và van điều tiết bảo đảm tuyến ống truyền dẫn số 1; chuẩn bị sẵn sàng đầy đủ vật tư và nhân lực thi khắc phục sự cố vỡ ống để cung cấp nước cho Nhân dân nhanh nhất².

Hai là, thực hiện phân cấp quản lý, tăng cường liên doanh, liên kết trong sản xuất và phân phối nước sạch.

Sau khi thực hiện cổ phần hóa doanh nghiệp, hầu hết các công ty nước sạch bàn giao hệ thống quản lý khách hàng, giao tài sản, bán buôn nước sạch qua đồng hồ tổng cho các doanh nghiệp kinh doanh nước sạch, đồng thời, thực hiện phân cấp công tác hạch toán tài chính, đầu tư cải tạo và phát triển hệ thống cấp nước cho các xí nghiệp và công ty kinh doanh nước sạch thành viên; định hướng cho các xí nghiệp hạch toán độc lập theo Luật Doanh nghiệp năm 2020. Tổ chức doanh nghiệp theo mô hình công ty mẹ, công ty con, vận hành theo cơ cấu ban tổng giám đốc, ban kiểm soát các đơn vị sản xuất nước, kinh doanh nước sạch và các đơn vị phụ trợ.

Với mục tiêu đổi mới quan hệ sản xuất trên cơ sở phân định rõ ràng về địa vị pháp lý cũng như quan hệ về tài sản, vốn, quyền lợi và nghĩa vụ của các đơn vị thành viên công ty mẹ đã triển khai phân cấp mạnh theo hướng tăng quyền tự chủ, tự chịu trách nhiệm cho các công ty con và các đơn vị kinh

doanh nước sạch. Hiện nay, toàn thành phố có 11 công ty kinh doanh nước sạch phân phối cho 9 khu vực³. Tình trạng thiếu nước sạch trong sản xuất và tiêu dùng của dân cư cơ bản đã được khắc phục: dân số Hà Nội đến hết năm 2022 là 8,4 triệu, trong đó đô thị hơn 4,1 triệu, nông thôn gần 4,3 triệu. Nhu cầu dùng nước ở nội thành 100 - 150 lít/ngày/người, nông thôn 50 - 70 lít. Tỷ lệ đáp ứng đạt 100% khu vực đô thị và 85% nông thôn⁴.

Ba là, về tăng cường thanh tra, kiểm định chất lượng thành phẩm, kiểm soát nhu cầu tiêu thụ nước sạch.

Từ năm 2020 đến nay, để bảo đảm mọi người dân đều được sử dụng nước sạch, Sở Y tế Hà Nội thực hiện thanh tra, kiểm tra chất lượng nước sạch sử dụng cho mục đích sinh hoạt trên địa bàn thành phố với tần suất ít nhất 1 lần/năm. Sở Xây dựng thường xuyên đôn đốc các đơn vị cấp nước, rà soát, đánh giá tình hình cấp nước sạch tại các khu vực, xác định các khu vực còn thiếu nước sinh hoạt để kịp thời lên phương án cấp bổ sung, không để xảy ra tình trạng mất nước sinh hoạt trên diện rộng. Thành phố Hà Nội tổ chức các đoàn công tác kiểm tra liên ngành, lấy mẫu nước đi xét nghiệm tiêu chuẩn chất lượng, chỉ đạo, yêu cầu đóng các giếng khoan nước bị nhiễm độc a-sen.

2. Một số tồn tại và nguyên nhân trong việc quản lý nước sạch ở thành phố Hà Nội

Thứ nhất, sản xuất nước sạch chưa gắn với bảo tồn, phát triển tài nguyên nước và bảo vệ môi trường sinh thái.

Quá trình triển khai quy hoạch cấp nước Thủ đô đến năm 2030, tầm nhìn đến năm 2050 của thành phố chưa dành sự quan tâm xứng đáng cho việc quản lý và sử dụng nước sạch theo hướng ngày càng bền vững. Vùng nguyên liệu cho sản xuất nước sạch chưa dành sự quan tâm xứng đáng cho việc thu gom, sử dụng nước mưa, xử lý và tận dụng các nguồn nước phát sinh. Độ ẩm tương đối

trung bình năm của Hà Nội là 79% độ ẩm và lượng mưa là 1.800mm, trung bình có khoảng 114 ngày mưa...⁵. Tình trạng bê tông hóa bề mặt ở các đô thị lớn đã giảm phần lớn sự thấm thấu nước mặt qua các tầng địa chất bổ sung cho nước ngầm. Trong điều kiện biến đổi khí hậu, gia tăng nhu cầu sử dụng nước sạch cũng sẽ có ảnh hưởng không nhỏ đến khả năng cung cấp nước sạch và mục tiêu bảo tồn, phát triển tài nguyên nước, bảo vệ môi trường sinh thái. Bên cạnh đó, công tác quan trắc, cập nhật thông tin về biến động của các nguồn nước nguyên liệu sản xuất nước sạch còn nhiều bất cập. Các nhà máy sử dụng nguyên liệu nước mặt còn chịu ảnh hưởng lớn vào biến động tự phát từ ô nhiễm chất thải đến nguồn nước.

Thứ hai, cơ sở hạ tầng cung cấp nước sạch chưa đáp ứng được yêu cầu thực tiễn.

Hệ thống cung cấp nước sạch khu đô thị cũ và khu đô thị mới chưa đồng bộ. Theo thống kê của Sở Xây dựng, tính đến tháng 6/2023, tổng cơ cấu nước sạch của thành phố là 1.530.000 m³/ngđ. Trong đó, nước sạch do thành phố Hà Nội sản xuất đạt 1.180.000 - 1.370.000m³/ngđ. Số còn lại do Công ty Cổ phần VIWASUPCO và nhà máy nước sạch Hà Nam cung cấp khoảng 250.000 - 350.000 m³/ngđ⁶. Đây là nguồn nước sạch Hà Nội chưa tự chủ được.

Các chương trình, đề án về nước sạch từ cấp trung ương chưa được triển khai kịp thời, chậm tiến độ so với lộ trình đặt ra. Tỷ lệ thiếu nước sạch ở nông thôn còn 15% tương ứng khoảng 139 xã, gồm các huyện: Đông Anh, 2/24 xã; Sóc Sơn, 14/26 xã; Thạch Thất, 11/23 xã; Đan Phượng, 8/16 xã; Quốc Oai, 2/21 xã; Phúc Thọ, 9/21 xã; Thanh Oai, 10/21 xã; Chương Mỹ, 15/32 xã; Ứng Hòa, 22/29 xã; Mỹ Đức, 21/22 xã; Thường Tín, 21/29 xã; Ba Vì, 4/31 xã⁷. Trong đó dân cư miền núi tại một số xã của huyện Ba Vì là Khánh Thượng và Minh Quang không thể tiếp cận hệ thống cấp nước tập trung⁸.

Thứ ba, quản lý nhu cầu tiêu dùng và kiểm soát rò rỉ, lãng phí nước sạch chưa hiệu quả.

Việc cấp định mức nước sinh hoạt từ thông tin cư trú trên ứng dụng định danh điện tử VNeID còn chậm. Theo đó, việc xác định nhu cầu thực tế tiêu dùng nước sạch của dân cư chưa sát thực.

Cài đặt phần mềm thiết lập phương pháp kỹ thuật quản lý thông minh xác định khu vực rò rỉ nước sạch liên tục với mục tiêu giảm thiểu thất thoát, giảm rò rỉ thất thoát xuống dưới 15% hiện nay mới chỉ áp dụng cho các khu vực cấp nước của Công ty Nước sạch Hà Nội (Hawaco) khi đã được cài đặt phần mềm LeakRedux trong dự án liên kết với Vương quốc Bỉ⁹. So với Hải Phòng - thành phố có tỷ lệ thất thoát nước sạch 10.01% thì tỷ lệ thất thoát nước sạch của Hà Nội cao hơn khoảng 1,5 lần¹⁰.

Bên cạnh đó, bộ máy quản lý nhà nước về môi trường nói chung, cán bộ quản lý nước sạch nói riêng từ thành phố đến quận, huyện, thị xã... còn thiếu, thậm chí kiêm nhiệm, chưa đáp ứng được yêu cầu của quá trình phân cấp quản lý. Sự phân công, phân cấp nhiệm vụ quản lý và sử dụng nước sạch giữa các bộ phận liên quan chưa phát huy được hiệu quả cần thiết.

Việc xả rác và nước thải bừa bãi từ các chủ thể tiêu dùng nước sạch..., chưa được răn đe, cảnh tỉnh và ngăn chặn kịp thời. Giá thành nước sạch hiện nay vẫn chưa tính theo cơ chế thị trường...

3. Một số giải pháp nâng cao hiệu quả quản lý nước sạch ở Hà Nội trong thời gian tới

Một là, tiếp tục triển khai quy hoạch cấp nước cho Hà Nội đến năm 2030, tầm nhìn đến năm 2050 theo hướng quản lý thông minh, khoa học.

Cần hoàn thiện cơ chế, chính sách pháp luật, điều chỉnh các kế hoạch, đề án, dự án bảo đảm tính chiến lược, khoa học trong quản lý và sử dụng tiết kiệm nước sạch. Xử lý nước thải và thu gom nước mưa đúng quy trình, bảo đảm tiêu chuẩn kỹ thuật. Ứng

dụng rộng rãi công nghệ GIS trong quá trình khai thác nước ngầm phục vụ sản xuất nước sạch. Khai thác vùng nước nguyên liệu sản xuất phải bảo đảm sự cân đối giữa dự trữ nước mặt, nước ngầm và tận dụng nước mưa bảo đảm nguồn cung bền vững, đáp ứng nhu cầu sử dụng nước sạch cho các hoạt động kinh tế - xã hội của thành phố.

Hai là, nâng cấp và hoàn thiện hạ tầng cung cấp nước sạch đáp ứng yêu cầu thực tiễn.

Trong đó, nâng cao năng suất của các nhà máy sản xuất nước mặt, tự chủ giải quyết được 100% nhu cầu nước sạch của dân cư. Đẩy nhanh tiến độ thực hiện các chương trình, đề án về nước sạch từ cấp trung ương, hoàn thành việc cung cấp nước sạch cho 139 xã hội nông thôn.

Ba là, kiện toàn bộ máy cán bộ quản lý nước sạch các cấp, các ngành, tăng cường thanh tra, kiểm tra sản xuất và tiêu dùng nước sạch.

Xây dựng các phương án kiện toàn cán bộ quản lý nước sạch từ thành phố đến quận, huyện, thị xã, phường, xã, thị trấn. Tuyển dụng nhân sự có trình độ chuyên môn phù hợp với chức năng quản lý nước sạch, khắc phục tình trạng thiếu, kiêm nhiệm hiện nay. Mở các lớp đào tạo, tập huấn nâng cao trình độ kỹ thuật và nghiệp vụ cho cán bộ quản lý nước sạch. Phân cấp quản lý phải đi đôi với xây dựng cơ chế phối hợp, tăng cường thanh tra, kiểm tra trong quá trình sản xuất và quản lý nhu cầu sử dụng nước sạch của các chủ thể.

Bốn là, tuyên truyền, nâng cao nhận thức về sự cần thiết về trách nhiệm tự quản và sử dụng tiết kiệm nước sạch.

Xây dựng các ấn phẩm truyền thông; tổ chức các cuộc thi, sáng kiến về sử dụng tiết kiệm nước sạch quy mô cấp thành phố; thường xuyên cập nhật các văn bản chính sách mới, xây dựng các mô hình, tấm gương về quản lý hiệu quả và sử dụng tiết kiệm nước sạch. Bên cạnh đó, thiết lập cơ chế chia sẻ thông tin, tạo diễn đàn mạng để thảo luận và trao đổi thông tin liên quan đến lĩnh vực

quản lý và sử dụng hiệu quả nước sạch. Đồng thời thiết lập các đường dây nóng để người dân kịp thời, phản ánh hiện tượng gây ô nhiễm, thất thoát và lãng phí nước sạch tới các cơ quan có thẩm quyền và có giải pháp ứng phó kịp thời.

Năm là, đẩy mạnh nghiên cứu, ứng dụng khoa học - công nghệ tiên tiến để quản lý nước sạch.

Chính quyền thành phố phải thiết lập cơ chế, chính sách đầu tư, hỗ trợ, khuyến khích và tạo cơ hội các doanh nghiệp nghiên cứu khoa học, ứng dụng công nghệ tiên tiến vào quản lý nước sạch. Sản xuất và tiêu dùng nước sạch phải gắn với bảo tồn, phát triển tài nguyên nước, bảo vệ môi trường sinh thái. Đẩy mạnh liên doanh, liên kết phát triển các dự án “nước mới”, tái sử dụng nước trong quá trình sản xuất và tiêu dùng nước sạch. Tăng cường hợp tác với các tỉnh lân cận có nguồn nước dồi dào, chất lượng tốt, nguồn cung cấp ổn định trong thời kỳ cao điểm về nhu cầu nước sạch□

Chú thích:

1, 7, 8. Hà Nội: Gấp rút đưa nước sạch về tới các xã ngoại thành. <https://kinhtedothi.vn>, ngày 25/7/2023.

2. Hà Nội ứng cứu thế nào khi gặp sự cố vỡ đường ống nước sạch vào mùa hè? <https://vov.vn>, ngày 21/4/2021.

3. Hà Nội: Tìm mọi cách để cấp nước sạch cho người dân. <https://www.qdnd.vn>, ngày 29/11/2023.

4. Hà Nội giải bài toán thiếu nước sạch thế nào. <https://vnexpress.net>, ngày 26/10/2023.

5. Khí hậu Hà nội - Việt Nam- Đất nước, con người. <http://www.vietnam-tourism.com>, truy cập ngày 20/11/2023.

6. Hà Nội triển khai lộ trình ngừng sử dụng khai thác nước ngầm. Bảo đảm cấp nước an toàn, bền vững. <https://hanoimoi.vn>, ngày 02/4/2022.

9. Hà Nội ký hợp tác công nghệ quản lý nước thông minh với Bỉ. <https://kinhtedothi.vn>, ngày 12/9/2023.

10. Công ty cổ phần Cấp nước Hải Phòng: Song hành phát triển cùng thành phố. <https://vccinews.vn>, ngày 16/11/2022.